

N. F. S. GRUNDTVIG: „INDFALD“

(Af Grundtvig-arkiv fasc. 327, udgivet med kommentar ved
Helge Toldberg).

1. Naar Man ikke behøver at lukke en Bog, men kun at blade i den, for at finde noget morsomt, har Læseren Intet at klage.

2. Det er de rette Penne-Slikkere, der tale som en Bog.

3. Der løb en Træl fra sin Herre, tog Borgerskab i Rom blandt Tyve og Røvere, blev Keiser og lagde alle de Lænker paa sin Herre baade han og hans Med-Borgere havde fortjent, det er kortelig *Pennens* Historie som løb fra *Munden*.

4. Tydskerne¹⁾ baade skrive [og] citere langt flere Bøger end vi, og jeg har tit forundret mig over, hvor de kunde, men nu har jeg opdaget, de kan sagtens, thi de læse des færre.

5. Old-Tiden oversaae sig selv og sagde derfor mere hvad den saae end hvad den gjorde, Middel-Alderen var inskrænket til sig selv og derfor var dens Ideer kun af Mellem-Størrelse, men den gjorde Alt hvad den sagde, Nyaars-Tiden overseer dem Begge, men seer igiennem Fingre med sig selv, derfor snakker den om det Høieste og gjør det Laveste, lover daglig meer og holder mindre.

6. Tanken om Evigheden forlystede kun Old-Tiden, derfor greb Man allevegne efter den, den forskrækkede kun Middel-Alderen, derfor enten flygtede eller trælledes Man for den, den baade ydmyger og trøster Nyaars-Tiden, derfor tiltrækker og frastøder den os naturlig skifteviis.

7. Menneske-Aanden er Phenix-Fuglen, der svang sig mod den op-gaaende Soel med Sang i Old-Tiden, smeltede og sank i Aske under Middags-Solen i Middel-Alderen, kom i Nyaars-Tiden ud af Ægget som en lille Orm (Bog-Ormen) men faaer efterhaanden Fugle-Skabning, Vinger og Stemme igjen for at synge Aften-Sangen²⁾ ved Soels Nedgang.

8. Himmel-Rummet affbilder Old-Tidens Universalitet og Havet

Indfaldenes numerering skyldes udgiveren.

¹⁾ De to følgende ord er tilføjet over linjen.

²⁾ overstr. under.

Middel-Alderens, saa der synes intet [andet] Natur-Billede tilbage for Nyaars-Tidens end den gabende, tomme, bundløse Afgrund; men kan den¹⁾ ligesom Middel-Alderen finde sig i at indsluttes af Old-Tiden, vil den dog i Himmel-Rummet opdage langt lysere Udsigter nemlig Himmel-Lysene, der sees allevegne.

9. Ethvert Sprog Man efter Bøger lærer sig til at snakke, er en Mulat eller Mistits avlet med en *Sort*, og det endda efter Døden, altsaa en Gienganger, der kun som en Skifting kommer i det naturlige Barns Vugge, som Troldene tage. — Dette anvendt paa Latin-Snakken, især den Classiske, hvorved²⁾ den „Sorte“ bliver Fader som til *Merlin*, giver et grueligt Resultat, som Historien desværre opviser.

10. Man fattes aldrig Grund til hvad Man har Lyst til.

11. Det gaaer med Selv-Raadighed som med Selv-Klogskab, det Hele er meget slemt, men det Halve maa man nødvendigvis have for tilgavns at gjøre Noget. Staae vi derimod haardnakket paa det Hele, da gaaer det os som Børn og gale Folk, som, hvor kloge Folk raade, betages al Raadighed, fordi de mangle al Klogskab.

12. Al Vittighed er enten bidende eller slaaende³⁾ og den ret Ægte⁴⁾, den lynende, slaaer ned som Torden, saa den beviser altid Hvashed, stundum Kraft men aldrig Andet, og det gaaer med den som med Hunde og Leie-Tropper, der⁵⁾ godt kan tjene to Herrer, skøndt ikke paa een Gang.

13. Det er dog kun den sædvanlige, stiklende, drillende, spydige, bidende, meer eller mindre onskabsfulde Vittighed, der ligner løse Hunde og Leie-Tropper, som Man vel stundum for Tyve og Kieltringers Skyld kan være nødt til at holde, men som maae være meget godt *afrettede*, naar de ikke skal blive til Plage. Den lynende Vittighed, der slaaer til Bunds, har vel *Skarpheden* til fælles med Resten men hverken Giften eller⁶⁾ Ustadigheden, thi det er kun det skarpest muelige Udtryk af en Sandhed, hvormed Løgnen aldrig kan være tjent og som altid i Grunden staaer i Pagt med Kiærligheden, skøndt den let kan faae Skinnet imod sig, ligesom Man let fristes til at sige om *Tordenen*, at den er ligesaa frygtelig for Mennesker som for *Trolde*.

14. Age-Thor er den lynende Vittighed, derfor den Eneste, Loke, som er den spillende, har Respekt for.

15. Naar Man vil være rigtig liberal, maa Man fremfor Alt unde

¹⁾ *overstr.* finde sig.

²⁾ *overstr.* Latinen bliver F[ader].

³⁾ *overstr.* om det saa end er med.

⁴⁾ *overstr.* slaaer ne[d].

⁵⁾ *overstr.* kan tjene hvem det skal være.

⁶⁾ *overstr.* Ondskaben.

Kongen sin Frihed, thi det røber en tilbunds slavisk Tænke-Maade at ville regieres af en Træl.

16. Det er complet bagvendt, naar Man vil have Nyt i Kirken og Gammelt i Skolen, thi en Tro som¹⁾ var sand for tusind Aar siden er det endnu, men²⁾ hvad der forholdsviis var meget klogt for 300 Aar siden er nu meget dumt.

17. I Henseende til Staten maa Man sige, at i gode gamle Huse med nye Indretninger, boer Man ypperlig, men nye Huse med gammeldags Indretninger er utaaelige.

18. Lyset er godt, men Livet er dog endnu meget bedre; thi selv uden Lys er Livet ubetaleligt, men uden Liv er Lyset ikke en Pipe Tobak værdt.

19. Et Selskab kan være meget morsomt, fordi det ikke er støiende, men et stort Selskab, som er ganske stille finde og kalde vi med Rette dødt, saa³⁾ det Borgerlige Selskab *oplever* aldrig Politiets Gylden-Aar der først indtræder ved dets Begravelse.

20. Vor lærde Underviisning med tilhørende Examen er et Konst-Stykke i det Aandelige, som det i det Legemlige vilde være, at stoppe op med Piller, for at see, hvormeget vi kunde brække op paa een Gang og den Latinske Stil ligner et Excrement af en i Grunden ufordøielig Ting, men hvori Chemikeren dog med Fornøielse opdager, hvorvidt en saadan Materie dog paa Livets Bekostning lader sig opløse i det Menneskelige Legeme. En Gert Vestphaler, der bestandig fortalde Philologerne denne smukke Historie, vilde være Guld værd.

21. Man skal lære, saalænge Man lever, siger Ordsproget, men et vittigt Hoved vendte det ogsaa med Rette om og sagde: Man skal leve, saalænge Man lærer, thi *Livet* er dog baade det Første og Sidste, baade Vilkaar og Øiemed.

22. Man lærde Børn at tænke, istedenfor at give dem Noget at tænke paa, som var Umagen værd, derfor smed de enten deres Tanker paa Møddingen, hvor der voxer langt mere Ukrud end Korn efter dem, eller⁴⁾ de bygde Kasteller i Luften, til de blev huusvilde paa Jorden.

23. Vi vilde helst leve med det gamle Menneske og døe med det Ny, men da det nu ikke gaar an, maae vi dog meget heller leve med det ny Menneske end døe med det Gamle.

24. Ingenting for Intet er allevegne som Hvede-Brød for to Skilling, derfor skal man aldrig give selv kun en halv Skilling for Ingenting.

¹⁾ *overstr.* er.

²⁾ *overstr.* for.

³⁾ *overstr.* P hvor Politiet.

⁴⁾ *overstr.* Man.

Ovenstaaende aforismer har værdi som glimt af, hvad Grundtvig har tænkt og sagt om aandelige spørgsmaal og deres forbindelse med vort daglige liv og vor daglige tale, og er samtidig en bekræftelse paa, hvor kære ordsprogene var ham som afsluttede udtryk for livssandheder. Det var ham naturligere at forme sine tanker i indfald end i længere udredninger, hvad de mange paabegyndte artikler og ældre redaktioner af senere afsluttede afhandlinger i Grundtvig-arkivet paa det kgl. bibliotek vidner om. De filosofiske afhandlinger i *Danne-Virke* skal sikkert ses som kraftpræstationer, ikke som den for Gr. selvfølgelig udtryksform. Fastholder vi dette synspunkt, forstaar vi — uden som Hj. Helweg at behøve at ty til patografisk forklaring —, at Gr.s stil tit er springende. Det maa den ganske simpelt være, naar han paa een gang har skullet følge sin natur og dvæle ved et enkelt punkt ad gangen og undgaa at fremlægge en vederstyggelig ophobning af paragraffer. Den, der var fortløigst med hans fremstilling til hverdagsbrug i hans senere aar, den yngste søn, *Frederik Lange Grundtvig*, har da ogsaa vidnet, hvilken værdi faderens indfald havde for ham:

„Synes man maaske, at jeg allerede har sagt for meget om disse henkastede Oversættelser og Indfald, saa faar det være en Slags Undskyldning, at jeg har fornøjet mig ved dem fra Barnsben af.“

Den artikel, disse ord afslutter, hedder *Ordsprog, Oversættelser og Indfald*¹⁾ og gennemgaar Gr.s fremgangsmaade med at tilrettelægge og fordanske en engelsk ordsprogssamling (Henry G. Bohns: *A Handbook of Proverbs*, 1857). Vi ser Gr.s enestaaende evne til at finde eller forme danske ordsprog med samme fylde som de fremmede, samtidig med at de lejlighedsvis bliver kilde til helt selvstændige indfald. Saadanne kender vi ogsaa fra hans ordsprogsnotater i 1810erne og fra hans udskrifter af digterværker, f. eks. Shakespeares dramer²⁾. Disse tilføjelser, som i enkelte tilfælde indskrænker sig til navnet paa en person, som han synes vedkommende karakteristisk passer paa, er det mest primitive udtryk for den litterære genre *indfald*. At opfatte dem som selvstændig litterær genre er berettiget, hvor de fremtræder i afrundet sproglig formulering; men for Gr. selv laa deres værdi i noget andet, dels i overgangen til det verbale, dels i det intuitive: deres funktion som glimt af hans symbolverden, der helt og fuldt udtrykte det, han siden skulde videreføre i en større fremstilling med rigere fylde, men paa bekostning af koncentration om sagens kerne. Noget saadant har han givet udtryk for i to af udkastene til *Nordens Mythologi* 1832 (Grundtvig-arkiv, kgl. bibl., fasc. 272, redaktion a bl. 10 r2 og redaktion b bl. 18 v2³⁾), forstadier til Nord. Myth. 1832. 70, hvor oplysningen om ind-

¹⁾ I Jungersen, Nygård og Schrøders *Danskeren* (VI (1891). 65—80).

²⁾ Jf. min bog *Grundtvig som filolog* (Teol. Stud. nr. 8, 1946). 79, 81, 139, og *Orbis litterarum*. V (1947). 273. Den nære berøring mellem citat og aforisme ses i et lidt yngre hs., fasc. 305, hvor Gr. dels lader en side „Strøtanker“ følge af Pindarcitater, dels (paa en anden side) udbygger strøtanker af Goethe.

³⁾ Tallene angiver Gr.s egenhændige lægnummerering; i udkastene til NMyth 1832 er hvert læg kun foldet een gang; første side betegnes *her* r, anden v, tredje r2 og fjerde v2. Til rettelser og overstregninger i det citerede afsnit er intet hensyn taget.

faldene dog er strøget; vi skal her citere den ældste af de to redaktioner, som udtrykker tanken klarest:

„See vi saaledes en smuk Bygning, den være af Kalk og Steen, af Bogstav-Skrift, eller hvoraf Man vil [,] da tvivle vi intet Øieblik om, at der først har været en *Forestilling* derom som et *Indfald*, og at denne Tegning, hvad enten den kom paa Papir eller ikke, har gjort saa behageligt et *Indtryk* paa Den der havde Midler til at bygge, at han lagde *Haand* paa Værket, og *beviiste* ved Opførelsen, at hans Idee var ægte og hans Følelse rigtig.“

Det grundtvigske indfald kan da bestemmes som *det korte udtryk for et aandsindhold*; og det er noget, Gr. tidlig har dyrket. Der er nedlagt mange selvstændige tanker i noterne til *Nordens Mytologi 1808*, og fra 1815 anvender han med lige stort held fodnoten til en alvorligt ment oplysning, der understreger tanken eller forklarer noget mytologisk (i *Et Blad af Jyllands Rimkrønike*), og drillende gemytligt efter forbillede fra *Peder Paars* (i *Thryms Kvide eller Hammervisen* i Kvædlinger). I *Danne-Virke* spiller anmærkningerne en vis rolle, men har aabenbart været tiltænkt en betydeligere *særskilt rubrik*, hvad vi kan se af en optegnelse i Grundtvig-arkivet (vgl. bibl.) fasc. 328 (første blad i det hvide omslag i fasciklens slutning), hvis papir¹⁾ (C. & J. Honig), skrifttræk og øvrige indhold (angelsaksiske gloser med associativ, væsentlig etymologiserende tendens) ikke taler imod den datering ved 1817, som umiddelbart melder sig ved, at den første anmærkning skulde have gældt navnet *Fornjoter*. Den indre lighed mellem den principielle bemærkning i fasc. 328 og indledningsordene til afhandlingen DV. III. 190 maa betragtes som fyldestgørende afhjemlet:

Fasc. 328:

Anmærkninger.

Under dette Navn agter jeg i Tidsskriftet at meddele Smaastykker enten om dets Indhold eller om andre Ting, og vil gjøre Begyndelsen med følgende fra en fremmed Haand²⁾.

Fornjoter.

DV. III. 190:

Fornjoter.

Først maa jeg, om denne Gienstand, som en Skrivelse til mig, indrykke Følgende:

Efter de orienterende oplysninger om det grundtvigske indfalds plads i hans daglige mundtlige form, hans egen bedømmelse af det og dets formentlige genesis, hvortil kunde være føjet henvisning til de mere eller mindre brede optegnelser til tolkning af *Nyaars-Morgen* (Glar-Øine osv.) — staar to ting tilbage: at afgrænse de her optrykte indfald i forhold til det øvrige materiale i haandskriftet — fasc. 327 — med dertil hørende forsøg paa en datering, og at paavise, hvordan indfaldene fører ind i Gr.s livssyn og symbolstruktur. Denne sidste, almindelige bedømmelse bør trods det fristende ved at begynde med den opsættes, til mulig sammenhæng med andre dele af haandskriftet er klarlagt.

¹⁾ Om de ydre dateringsvilkaar henvises til min afhandling *Dateringskriterier for Grundtvig-haandskrifter* (Nord. tidskr. f. bok- och biblioteksväsen XXXIII (1946). 107 ff.).

²⁾ Forøvrigt er afsnittet DV. III. 190—194 virkelig fra en fremmed haand, som vi kan se af det bevarede manuskript i fasc. 268.

Grundtvig-arkiv fasc. 327 (folio) er en protokol i stift bind, anskaffet til Englandsrejserne ¹⁾. De første 149 sider, der er numereret, er udfyldt paa British Museum eller hjemme i Gr.s standkvarter i London; det fremgaar direkte, at siderne 138—149 er udskrifter af den gamle udgave af John Heywood: *Proverbs* foretaget paa museet ²⁾. Endnu nogle faa sider (151—154) er dog sikkert udskrevet i London. De stammer fra John Watkins: *The Universal Biographical Dictionary*, som dengang antagelig fandtes i museets „Old Reading Room“, og som Gr. købte 14/7 1831 ³⁾. Men dermed er ogsaa udtømt, hvad Gr. har skrevet i England. Baade side 150, som har meget nøje relation til hans virke i aarene efter hjemkomsten, og de to sidste bestanddele, anden halvdel af det store ordsprogværk (side 155—179), hvis første part findes i fasc. 303, og de her meddelte *Indfald* (side 179—182), der udfylder protokollen til sidste blad, maa stamme fra København.

En præcis datering ad grafisk vej af Gr.s „Indfald“ er vanskelig. Sammenlignet med det foregaaende efterengelske materiale virker skriften noget grovere i trækkene; men dimensionen er ikke væsentlig mere horisontal end i protokollens øvrige del. Dateringen maa herefter alene bygge paa sammenligning med tilblivelsestiden for side 150, paa anden halvdel af ordsprogskompendiet, paa tankemæssig eller verbal sammenhæng med andre skrifter af Gr. og paa indre kriterier.

Ordsprogskompendiet dateres lettest i forhold til sin foregaaende del, materialet i fasc. 303, der sandsynligvis stammer fra slutningen af 1820erne, idet der efter ordsprogene findes angelsaksiske gloser, dels til Beowulf, dels til Cædmon, fra hvem Grundtvig allerede havde oversat syndflodssalmen *Naar Nat udvælder* i 1828 ⁴⁾. Om materialet side 150 gælder ligesom ved ordsprogene, at tilblivelse kort efter rejserne er sandsynlig. Det lille salmevers øverst paa denne side betegnede Sv. Grundtvig som egenhændigt fra 1832; og da det i haandskriftet ingen datering har, kan man kun tænke sig, at her foreligger en oplysning fra faderen. Da dette vers blot findes optrykt i Dansk Kirketidende 1882 (sp. 226, jf. Steen Johansen. Bibl. nr. 506) skal det optrykkes her:

Meget kan paa Jord man vinde,
 Hele Verden, om det gjaldt,
 Og maa dog til Slutning finde,
 Man i Grunden tabte alt;
 Men, gaar uden Tab man heden,
 Vandtes evigt Liv her neden.

¹⁾ Jf. min redegørelse for indholdet *Grundtvig som filolog*. 85 fodn. 54 og Orbis litterarum. V. 269—274.

²⁾ Gr.s arbejde med den gamle udgave af Heywood maa opfattes som en efterprøvelse af et hjemmefra studeret materiale (udskrifterne i fasc. 293, jf. Grundtvig som filolog. 85).

³⁾ Jf. Orbis litterarum. V. 269 f.

⁴⁾ Jf. Steen Johansen. Bibl. over Gr.s Skrifter, nr. 470; optrykt *Sang-Værk*. II (1839), nr. 8.

Resten af siden indeholder karakteristikker af tidsrum i statshistorien, kirkehistorien og litteraturhistorien, som dels er præget af Gr.s igangværende historiske arbejde (og en planlagt kirke- og litteraturhistorisk fortsættelse?), dels gennemtrængt af den syvtalsmystik, som siden bar *Christenhedens Syvstjerne*. I statshistorien, hvor Gr. slutter af med 1815, lykkes det at overholde syvtallet; men i litteraturhistorien holder det haardere. Her er der otte numererede litteraturer, hvoraf den sidste er den danske med prædikatet „Den Historiske“, en karakteristik, der siger mest om, hvad Gr. selv lægger vægt paa i fortiden og ønsker fremmet i samtid og eftertid. De otte numererede litteraturer slaar endda ikke til; bagefter følger fem unumererede. Karakteristikkerne virker forcerede, dikteret af et ønske om for enhver pris at finde en etikette; det prædikat, den engelske litteratur til sidst faar — efter først at være betegnet som fantastisk og dernæst som grotesk —, „Den Æventyrlige“, har oprindeligt været tildelt den spanske, som i sidste omgang bliver til „Den Romanske“.

De statshistoriske tidsrum, som først følger Nebukadnesars drøm om billedstøtten af de fire metaller, der symboliserer verdensrigerne, fortsætter med „Sværd-Tiden“ (navnet fra *Vøluspá*?), der dækker „Det Norsk-Arabiske Tidsrum“, „Kors-Tiden“ (tysk-ital. tidsrum) og „Kanon-Tiden“ (spansk-fransk, 1492—1815). Det har aabenbart været den oprindelige rygrad i *Haandbog i Verdenshistorien* og hører sikkert til en tid, da 2. del endnu ikke var planlagt i den skikkelse, vi kender den i.

Det epokegørende er den kirkehistoriske inddeling, der saa tydeligt viser sig som en kim til *Christenhedens Syvstjerne*, at man tør føre planen til dette værk tilbage til de store historiske skrifers tid, selv om Gr. vel endnu har tænkt sig det som et faghistorisk værk, ikke som det digteriske, det siden blev til. Det springende punkt i planen om et faghistorisk værk var, at han kunde paavise 6 menigheder og maatte lade den syvende staa in blanco. At blive staaende ved de seks har han næppe fundet rigtigt, og den definitive løsning at se den syvende menighed som den kommende, eskatologiens, var han afskaaret fra i et rent historisk arbejde. Hvad Gr. har tænkt sig med den kirkehistoriske oversigt, da han nedskrev den, er altsaa ikke klart; men de 6 angivne menigheder stemmer baade i rækkefølge og karakteristik med det kirkehistoriske kvad og fortalen til 1860-udgaven. Overfor den syntetiske karakteristik i 1832 (?) skal vi sætte en enkelt af de udpenslede i 1860-fortalen, den anden (græske) menigheds:

Fasc. 327. 150:

Christenhedens Syvstjerne. XIII:

I *Kirke-Historien*: I. Den Ebraiske Kirke — den Apostoliske. II. Den Græske Kirke — Den Skriftkloge. III. Den Latinske Kirke — Den Pave-lige. IV. Den Engelske Kirke — Den Bispelige. V. Den Tydske Kirke — Den Fyrstelige. VI. Den Danske Kirke — Den Folkelige. VII. . . .

[vi] seer da strax Grunden til den *Græske Menigheds aandelige Død* gennem mange Aarhundreder, *deri*, at den tidlig, efter det *Nicæniske* Kirkemøde, *ombyttede* den *apostelige Troes-Bekiendelse i Daabs-Pagten* med en *vitterlig selvgjort*, derfor, *christelig* talt, baade *aandløs* og *livløs* Troes-Bekiendelse eller *Vedkommendes høist maadelige Skriftklogskab*.

Det er sandsynligt, at i det mindste en del af ordsprogs materialet i fasc. 327, skrevet i umiddelbar fortsættelse af det tilsvarende i fasc. 303, er ældre end optegnelserne paa p. 150; og at de er ældre end indfaldene, følger af placeringen. Om ordsprogsværket i fasc. 303—327 gælder, at der ikke som lejlighedsvis i ældre ordsprogsudskrifter forekommer symbolsk udlægning ved enkelte ordsprog. Der er herfra kun een undtagelse, en tilføjelse til den første ordsprogsside anbragt under udskrifterne fra Watkins paa side 154: „*Nelden* brænder saavel Ven som Uven (Den kaade Vittighed)“. Denne tilføjelse er formentlig sket under eller efter udarbejdelsen af indfald nr. 12—14. For tanken om vekselvirkning mellem ordsprogsstudier og udarbejdelse af selvstændige indfald taler ogsaa indfald nr. 15, der er en variation af „Er det et Spørgsmaal, om Kongen er *Adel*?“ (Danske Ordsprog og Mundheld (1845), nr. 11, fasc. 303, nr. 25 — syntaktisk varieret).

Af indre kriterier er der enkelte ord og motiver, som tidligst findes i Gr. s forfatterskab i 1830erne, saaledes i nr. 19 *Gylden-Aar*, der i de trykte værker første gang forekommer i *Den udødelige Dane-Konge* (Nord. Kirke-Tid. 16/1 1833, PS. V. 527): Og det er vor Tro paa de *Danske Øer*, / At Kongen, vor Fader, han aldrig døer, / Før vi er af *Gylden-Aar* mætte! — *Gyldenaar* betyder for Gr. jubelaar (han har det antagelig fra Molbechs udg. 1828 af den ældste danske bibeloversættelse). Da „*Politi*“ i indfaldet staar med den gamle betydning „stat“ eller „samfund“, er meningen med indfald 19 altsaa, at man ikke kan fejre det levende samfund med en mindehøjtidelighed, før det er dødt — et paradoks i fuld overensstemmelse med den grundtanke, der gaar igennem indfaldene!

Et problem af helt anden art er *Merlin* i indfald 9. Muligvis kendte Gr. ham fra Geoffrey of Monmouth (Galfridus). Selv ejede han kun andenudgaven af den engelske oversættelse (1842)¹), men har — antagelig i 1808 (jf. optegnelse i fasc. 268) — studeret denne naive englandshistorie efter den latinske udgave fra 1517, der findes paa det kgl. bibl. Merlin, spaamanden med den mistænkelige paternitet, hvis moder henvises til en aand, der i en ynglings skikkelse er kommet til hende og har avlet sønnen, er et ypperligt billede paa den folkeaand, der ikke er naturligt rodfæstet i sit eget, men har ladet sig paavirke af fremmed tradition. Udformningen tyder dog snarere paa en anden kilde, Cæsarius af Heisterbach, der betegner Merlin som avlet af en mareridtsdæmon med en helig kvinde²).

At kæde de forskellige former for vid til de to modsatte aandstyper Loke og Thor (indfald 14), som Gr. havde stillet overfor hinanden i fri konkurrence i sit berømte fortalerim til Nord. Myth. 1832, virker som en „afterthought“ til dette værk; og det er rimeligt at antage, at der ikke er langt mellem disse to (efter dimension højest forskellige!) værkers tilblivelse. I samme retning peger, at Gr. i Nord. Myth. 1832 (p. 155) sætter Eyvindr skåldaspillir saa højt over de

¹) Fortegnelse over den af N. F. S. Grundtvig efterladte Bogsamling (1873), nr. 7588.

²) Legitur etiam Merlinus propheta Britanorum ex incubo dæmone et sanctimoniali femina generatus (Cæsarius Heisterbachensis. Illustrium miraculorum et historiarum memorabilium libri XII (Antwerpen, 1654, kgl. bibl.). 117).

andre skjalde, „som den *lynende Vittighed* staar over den *spillende*“. Hvis datering saa nær 1832 er rigtig, betyder det paa den anden side, at indfald 7 er det ældste vidnesbyrd om Gr.s ændrede holdning til Fønikssymbolet. I sit ældre forfatterskab (endnu i *Nyaars-Morgen* og som et tilbageslag i den islandske salmeoversættelse 1837 *I Dødens Stund tænk først og sidst* SS. IV. nr. 264, VU. IX. nr. 246) indtager Gr. det gamle standpunkt fra kirkefædrene, at Føniks symboliserer opstandelse; men paa tryk benytter han første gang i *Phønix-Gaarden*, digtet i anledning af universitetsjubilæet 1836, den samme fortolkning af symbolet som her, hvor der som mellemstadium mellem den gamle, brændte Føniks og den unge indskydes denne sidstes ufuldkomne stude, som orm. Lactantius' version havde Gr. fundet i det angelsaksiske Føniskvad i Exeterbogen, som han afskrev i 1830¹⁾. Indfald 7 synes da at være ældre end *Phønix-Gaarden* med bebudelsen af den aandelige genfødsel i Danmark, hvor ormestadiet er den kulturkrise, der gaar forud for ethvert tidehverv, og Heimdal den nye danske Føniks.

Helhedsindtrykket af disse indfald er deres forkyndelse af livets uindskrænkede ret. Hertil hører den kategoriske undsigelse af pennen og skriften og — som de største rædsler — latinen og eksamensvæsnet, igen træk, der henleder opmærksomheden paa indledningen til Nord. Myth. 1832. Ved liv forstaar Gr. *liv i fri udfoldelse*, som vi ser i indfald 19 (jf. ovf.), hvor han lægger vægt paa det dynamiske: at der stadig sker noget. Det er ogsaa som særlige sider af livet, at nogle af de første indfald hænger sammen med grundtankerne og kompositionen i de historiske arbejder indenfor tidsrummet 1832—36.

Vil man vælge et enkelt indfald ud som særlig værdifuldt udtryk for en grundtvigsk grundtanke, maa det blive nr. 8. At Gr. ser oldtidens universalitet afbildet i himmelrummet og middelalderens i havet, er et eksempel paa det gennemgaaende træk hos ham: *spejling*, dvs. at et synsindtryk, en begivenhed e. l. ikke blot virker ved sin fremtoning, men ved et dybere aandsindhold indpræget af Gud eller noget med hans riges vækst sammenhørende — som det mange aar efter udtrykkes i de to strofer i *Christenhedens Syvstjerne*: „Himlen sig i Havet speiler . . Ja, afhjemles skal paa Havet / Vidnesbyrdet allerbedst“ (side 180 f.). Den tid, Gr. lever i, henleder dog hverken opmærksomheden paa himmel eller hav, men paa Ginnungagap, den tilstand, nordboerne forestillede sig verdensrummet i inden dets skabelse, saadan som vi hører om det i *Vø-luspá*. Maalet er for Gr. at delagtiggøre samtiden i sin evne til at erkende himmelspejlingen i dette tomrum, fordi han ved, at saa kommer hele resten af sig selv.

Grundtvigs „indfald“ hævder sig da paa een gang som første sproglige krystallisation af tanke og fantasi og som vidnesbyrd om den jævnmodighed, der har præget ham under de store historiske værkers tilblivelse.

¹⁾ Jf. Carl Koch. *Fuglen Føniks* (1909). 59 ff.